

DR. ZORAN ZORIČIĆ: „Muškarci piju iz praznine, a žene iz boli“

dobarzivot.net/dr-zoran-zoricic-muskarci-piju-iz-praznine-a-zene-iz-boli/

[Prof. dr .sc. Zoran Zoričić / Snimio: Mladen Gerovac](#)

“Za žene je pijeње većih količina alkohola u kraćem vremenu kudikamo pogubnije negoli za muškarce. To je jedna biološka karakteristika koja dijeli muškarce i žene kao ovisnike o alkoholu. Zato je žalosno da društvo postaje sve tolerantnije prema pijeњу kod žena.”

O temi porasta ženskog alkoholizma, njegovim uzrocima i razlici od muškog alkoholizma razgovarali smo prof. dr. sc. Zoran Zoričićem, psihijatom, subspecijalistom za ovisnosti, predstojnikom Zavoda za alkoholizam i druge ovisnosti na Klinici za psihijatriju KBC-a Sestre Milosrdnice. Voditelj je Referentnog centra Ministarstva zdravlja za ovisnosti koji se nalazi u tom KBC-u, predsjednik Hrvatskog društva za alkoholizam i druge ovisnosti pri Hrvatskom liječničkom zboru kao i Hrvatskog saveza klubova liječenih alkoholičara – ukratko, naš vodeći stručnjak na području alkoholizma i drugih ovisnosti.

Je li ženski alkoholizam crna strana ženske emancipacije, kako je napisao jedan od vaših prethodnika prof. dr. sc. Vlatko Thaller?

Apsolutno da, jer emancipacija je ženama, pored svega onoga dobrog što im je donijela, donijela istodobno i imperativ funkcioniranja na više kolosijeka u istom momentu. Za to žene plaćaju visoku cijenu jer nije jednostavno biti istodobno i uspješna poduzetnica i uspješna majka i stalno funkcionirati na više kolosijeka. Drugim riječima imperativ onipotencije koji se postavlja pred suvremenu ženu uzima danak kroz pojačan stres, a taj stres vodi u pokušaj da se on regulira bilo sa anksioliticima, pa se razvija najčešće zloraba ili ovisnost o lijekovima, ili s alkoholom koji je već tisućljećima civilizaciji poznat kao najbolji prirodni anksiolitik. Kad se na početku uspiju s njim opustiti, žene ga uzimaju

ponovo, a problem alkohola je da treba sve veća količina za prvotni učinak. I tako ulaze u proces privikavanja, navikavanja, prekomjernog uzimanja, a u konačnici i same ovisnosti, najčešće psihološke, a u nekim slučajevima i fizičke.

Mislim da treba sa ženama propitivati osnovna pitanja ženske uloge, o tome gdje žene sebe vide u društvu, što žele postići, gdje je spolna, gdje rodna razlika žene i muškarca. Općenito previše sudimo, a premalo pitamo ljude što bi željeli i gdje sebe vide i kako da to ostvare. Pri tome treba micati imperitive. Niti žena niti muškarac nisu stroj koji treba za neku multinacionalnu kompaniju proizvoditi dobit. Život je puno više od toga. Rad je bitan ako proizlazi iz mene i moje aktivnosti, gdje radim ono što volim, pri tom ostvarujem sebe i zarađujem za život. Ali ako je rad isključivo sredstvo preživljavanja, a dobrim dijelom naši poslovi su takvi, i ako takav rad mi proklamiramo mladima kao cilj, onda im radimo medvjedu uslugu.

Ženama se nameće cilj da trebaju biti jednake muškarcima na poslu i lijepe i dobre majke i dobre domaćice. Bi li trebalo ženama dati i tu slobodu da budu samo domaćice ili majke?

Osobno mislim da je žena koja u današnjem društvu odluči da bude samo majka itekako emancipirana, jer ide protiv struje. Ona je smogla hrabrost da ostane svoja. Majka postaje svojom biologijom, a time postaješ i stup obitelji.

Marquerite Duras je, opisujući svoj alkoholizam prikazivala alkoholizam kao žensku transgresiju, borbu protiv muške dominacije.

Uzimanjem simbola muškosti žensko neće postati muško. A još bitnije pitanje, zašto bi uopće željela biti muško.

Možete li prokomentirati općenito povećanje potrošnje alkohola, jer je prije nekoliko desetljeća potrošnja bila 8 litara čistog alohola, a sada je u EU 12 litara, što je najviše na svijetu?

Potrošnja se mijenja. Na žalost, Hrvatska zajedno sa zemljama u okruženju spada u dominantno pivsku kulturu, s potrošnjom na razini 8 do 12 litara čistog alkohola po glavi stanovnika. Iznad nas su po potrošnji zemlje Baltika i Rusija, a ispod nas su zemlje južne Europe s kulturom proizvodnje i potrošnje vina.

Za Hrvatsku je najbitniji podatak da je u zadnjih pedesetak godina izrazito porasla potrošnja piva na uštrb potrošnje žestice, dok proizvodnja vina stagnira. Dakle, Hrvati piju sve manje rakije i tradicionalne brlje, a sve više se pije pivo. To nije slučajno jer su novci koje industrija piva ulaže u marketing enormni, i sve više se cilja na žensko tržište. Danas žene piju sve češće, i ono što posebno zabrinjava, piju sve češće po tzv. muškom modelu.

Koja je razlika između takozvanog ženskog i muškog modela pijenja alkohola?

Osnovna razlika je da muškarci u konzumaciju alkohola ulaze u ranim godinama, u 20-tim godinama pa i ranije. Muškarci pri tom piju alkohol koji je simbol inicijacije u društvene skupine. Muškarci piju više po društvenom modelu, da bi bili dio društva, piju znači iz praznine, a ne piju toliko iz pozicije boli. Pozicija boli bi bila depresija, problemi u životu, stres. Kod žena je taj model iz pozicije boli puno prisutniji. Drugim riječima kod žena imamo primarno neke probleme psihološke prirode, depresiju, anksioznost, stres, gdje alkohol dolazi sekundarno kao pokušaj samomedikacije, pa da bi poslije kroz razvoj ovisnosti umjesto jednog imali dva problema.

Znači, kod muškaraca alkoholizam dolazi primarno, kao posljedica pokušaja socijalizacije, a kod žena je on dio priče samomedikacije kao pokušaja saniranja stresa, anksioznosti i depresije.

Kod žena postoje dva ekstrema koja u zadnje vrijeme nisu izražena toliko koliko su bila prije 20-tak godina. Prvi ekstrem su visoko obrazovane, emancipirane žene pod stresom koje piju i njihov je broj sve veći. Žena na selu u vinorodnim područjima koje piju veće količine vina u potaji svojih vinskih podruma danas je manje nego prije. Sad se pojavljuje i treća kategorijau kojoj su mlade žene koje izlaze vani i koje se napiju. One piju isključivo zato da bi se napile. To mislim da je najbitnije. Jedan dio je i zato da budu seksualno slobodnije, jer alkohol ruši inhibicije. A kad alkohol sruši inhibicije, još ako vas i „digne“, pa ako uz to uzmete nekakav amfitamin ili kokain – nema više nikakvih inhibicija.

Kod muškaraca alkoholizam dolazi primarno, kao posljedica pokušaja socijalizacije, a kod žena je on dio priče samomedikacije kao pokušaja saniranja stresa, anksioznosti i depresije.

Potvrđuju li istraživanja da je alkoholizam žena vezan i za incest, seksualno zlostavljanje, traume iz djetinstva?

Obitelj može biti najveći zaštitni faktor, a može biti i najveće zlo u društvu, ovisi kako je tko imao sreće odnosno iz kakve obitelji potječe. Definitivno rani odnosi, nesigurna majka, odsutan otac, zlostavljanja, problemi zlostavljanja, problemi među roditeljima, sam model pijenja kod obitelji – sve to utječe na kasniji razvoj ovisnosti o alkoholu i kod žena i kod muškaraca. To zovemo nevidljiva lojalnost obitelji predaka.

Često se postavlja pitanje li postoji genetska predispozicija za razvoj ovisnosti, ali puno je bitniji obiteljski model ponašanja. Ako su pili djedovi, očevi, onda pije i on jer smatra da je to dio muškosti. A danas imamo i žene koje se u svojoj emancipaciji žele ponašati kao muškarci. U kulturi mačizma one žele biti na istoj ravni, ekonomski neovisne i konkurentne muškarcima pa jedan dio žena preuzima model tzv. muškog pijenja i ponaša se kao oni. A znamo da je ženama dovoljno tri puta manje alkohola i tri puta kraće vrijeme da bi iz prekomjerne potrošnje razvile ovisnost. Drugim riječima, za žene je pijenje većih količina alkohola u kraćem vremenu kudikamo pogubnije negoli za muškarce. To je jedna biološka karakteristika koja dijeli muškarce i žene kao ovisnike o alkoholu. Zato je žalosno da društvo postaje sve tolerantnije prema pijenju kod žena.

Unazad 10-15 godina bilo je praktički raritet, da ne kažem nezamislivo, vidjeti ženu da sama ulazi u kafić, sjedne na barsku stolicu uz šank ili da s nogu potegne dva ili tri kratka pića. To je bio "benefit" mušaraca. Žene su pile poskrivečki. Danas je žensko pijenje, pogotovo u društvima prilikom izlazaka, sve vidljivije. Prije je bilo nezamislivo vidjeti dvije-tri žene da pijane noću idu po gradu i posrću. Danas je to sve češća slika. To je ta slika koja se mijenja i koju društvo tolerira.

Za vrijeme korone ste upozoravali da je sva mlađa dob kada se počinje piti. Djevojčice s 13, a dječaci već s 12 godina. Je li se taj trend nastavio?

Ako govorimo o djeci, trend se sada mijenja. Naime, u okviru new age filozofija gdje su mladi ljudi okrenuti k sebi i postaju sami sebi svrhom „postaje najvažnije njihovo vlastito zdravlje“ što ima svoje dobre posljedice da mladi ljudi piju manje nego prije desetak godina. Ali ostaje činjenica da piju sve ranije. Jest da zakonski postoji zabrana točenja svima ispod 18 godina, ali se ona u praksi relativno rano zaobilazi. Zašto alkohol piju ranije? Jednim dijelom zato što su skloni uporabi marihuane i amfetamina u tim ranijim godinama, a ako uzimaju amfetamine kojima se „dižu“, alkoholom se „spuštaju“. Pokušavaju pojačati djelovanje psihoaktivnih tvari s alkoholom, a upravo te kombinacije znaju biti pogubne. Tako da danas dobivamo sve mlađe ljude sa sve ružnijim kliničkim slikama u pozicijama intoksikacije alkoholom.

Piju li već i djevojčice iz pozicije boli, ili im je to način da se uklope u društvo i smanje inhibicije?

I djevojčicama je kao i dječacima to način da se pokušaju uklopiti u društvo. Tek u srednjim godinama žena će piti najčešće iz pozicije boli, jer to je ono vrijeme kada ih egzistencija stisne.

Mislim da s mladim ljudima treba raditi i uvijek propitivati ona osnovna egzistencijalna pitanja – pitanja slobode, pitanja smisla, pitanja strahovanja i pitanja smrti i pokušavati osmisliti njihovu egzistenciju. Jer ako je ne osmislimo mi, vrlo vješto će je osmisliti marketing raznih industrija sustavom ispraznih lažnih vrijednosti koje se svode na "Ti si poseban, a i ako nisi poseban svejedno imaš pravo na sve i odmah jer kad ćeš ako nećeš sada". Mlade ljude treba učiti principu odgođenog zadovoljstva koji glasi: „danas uložiti da bi sutra naplatio“. Tako je u normalnim, sređenim društvima. A mladi ljudi danas hoće "daj mi odmah, a možda i vratim".

Postoji li neki program za takvo preventivno djelovanje na mlade?

Programe vam danas određuje financijska moć. Kao jedan od vodećih stručnjaka mogu doći povremeno u medije, elektronske ili pisane i dati neku poruku, a industrija alkohola, kao što su Zagrebačka ili Karlovačka pivovara bit će prisutna svaki dan u prime terminima. I protiv toga se nemoguće boriti.

Oni ne da vode 1:0 nego 3:0 protiv nas. Država i društvo nisu jedno te isto. Društvo vidi input i output – vidi dobre i loše strane. Najčešće osjeća te loše strane kroz patnju obitelji. A država u ovom trenutku vidi samo input – popunjavanje budžeta, jer ako budžet funkcionira onda funkcioniraju i oni na vlasti. I pri tome puno više vide input, a puno manje output odnosno razorne posljedice na razini obitelji.

Uz to, licemjerno se govori kako je ovisnost slabost obitelji i slabost pojedinca, a onaj tko na tome zarađuje, to je uspješni poduzetnik. A u konačnici, znate kako se kaže, država živi na uspješnim poduzetnicima, pa je to simbioza. Slavi se njih i državu, a ovi koji su se navukli kao žrtve takve politike, oni su „otpadnici, genetski ili biološki loš materijal koji je sebi dopustio da se navuče“. Drugim riječima, sama aktivnost proizvodnja pive ekskulpira se krivnje, a odgovornost se prebacuje na konzumente.

Vjerujem da je jako frustrirajuće raditi vaš posao, jer dok u ordinacijama sanirate posljedice, državna politika radi protiv vas.

Nažalost, nama se u ordinacijama iskrcavaju posljedice toga. Zaradu bere netko drugi i netko uživa u tome, dok se licemjerno sva ta socijalna patologija i psihopatologija koja se proizvodi potrošnjom alkohola iskrcava ovdje nama. A kad dignemo glas, još uvijek nas se povremeno upozorava „Pazi, jer svi mi živimo od poreza na promet alkohola i poreza na promet industrije igara na sreću“. Još malo kad počnu legalizirati droge i one će ući u taj krug zaštićenih punitelja proračuna. Ono što je najubitačnije i što je najlicemjernije, jer svi mi plaćamo sportaše i ulažemo u razvoj sporta iz svojih poreza na dobit i na plaću, je kad vrhunski sportaši reklamiraju pivo. Ako država želi smanjiti količinu alkohola koji se pije, mora zabraniti reklamiranje industriji piva. To je osnovno.

Premalo su ove teme prisutne u medijima. Hrvatska nije među zemljama koje planiraju uvažiti preporuku Svjetske zdravstvene organizacije o standardiziranim etiketama na bocama alkohola s upozorenjem da je alkohol rizičan za obolijevanje od raka, za trudnoću, za vožnju... Kako to da u hrvatskim medijima nema niti jedne poznate žene koja bi pričala o svom iskustvu nošenja s ovisnošću i o liječenju, na način kako su to podijelile recimo Betty Ford i Elizabeth Taylor prije 40-tak godina u SAD-u. Naše poznate žene izlaze u javnost s društveno prihvatljivim dijagnozama poput depresije, anoreksije slično. Niti jedna nije javno rekla „Liječim se od alkoholizma“.

Zato što je još uvijek alkoholizam najstigmatiziraniji upravo zbog teze da nije problem u državi koja naširoko dozvoljava pijenje i da nije problem u industriji alkohola jer je to biznis koji puni proračun, nego je problem „u tebi koja si sebi dopustila da iz nekakvog normalnog pijenja razviješ alkoholizam“. Drugim riječima poruka je „Nisi znala piti i ti si kriva za to što ti se desilo“.

Samo manji dio, možda jedna trećina istine je u tome. Dvije trećine istine su je da će država koja potiče potrošnju alkohola imati alkoholičare. Doduše, treba otvoreno reći i da se nije lako s tim boriti jer pijenje alkohola je dio zapadne sociokulture.

Prije 30-tak godina sličan sam razgovor vodila s jednim od vaših prethodnika dr. Darkom Breitenfeldom. I on je tada govorio da se neće smanjiti broj alkoholičara jer se država ne želi odreći prihoda od prodaje alkohola. Što se od tada promijenilo?

Više ne možete reklamirati žesticu i vino. Ali možete pivo. Suštinski se ništa nije promijenilo jer nema suštinske razlike između piva i vina i žestice. Svima bi trebao biti zabranjen marketing. Zato se i nije zabranom reklamiranja vina i žestokih pića uspio smanjiti broj alkoholičara u Hrvatskoj.

Postoji li računica isplati li se takva politika, odnosno koliko država dobije li od prodaje alkohola, a koliko gubi u troškovima liječenja ovisnosti o alkoholu i bolesti koje uzrokuje alkohol, gubitkom radne sposobnosti alkoholičara, ubijenima u prometnim nesrećama koje uzrokuju pod utjecajem alkohola i patnjama njihovih obitelji. A vožnja pod utjecajem alkohola čini se da je uobičajena: policija je upravo objavila da je u prvih 10. mjeseci ove godine preko 34 000 vozača zatečeno u vožnji pod utjecajem alkohola.

Postoje neke računice, ali niti jedna nije do kraja objektivna iz prostog razloga što patnje obitelji ne možete pretvoriti u brojku i financijski izraziti. Patnja obitelji s alkoholičarem u ulozi oca je neprocjenjiva. Koliko curice i dječaci koji odrastaju u toj sredini baštine tragedije, boli i strahovanja, koliko će se to odraziti na njihov potencijal da razviju ovisnosti po modelu oca/majke alkoholičara, a onda i na njihovu djecu uslijed transgeneracijskog prenošenja?

Možemo izraziti samo troškove koji idu kroz liječenje ovisnika o alkoholu, a još uvijek se će od tri obitelji u kojima je prisutan taj problem samo jedna javiti na liječenje, a u Hrvatskoj procjenjujemo da danas ima 150 do 200 tisuća ovisnika. Svakako je teška cijena alkoholizma i više od 100 ljudi godišnje u Hrvatskoj pogine u saobraćajnim nesrećama koje izazovu vozači pod utjecajem alkohola. To je najmanje stotinu obitelji koje su trajno unesrećene. Tko to može izraziti u brojkama? Materijalna šteta nakon automobilske nesreće se pokrije, ali nepovratno gubimo mlade živote

Zašto ženama treba dulje vremena da se odluče na liječenje ovisnosti o alkoholizmu?

Jednim dijelom zato što su muškarci kasnije reagiraju na ovisnost svoje partnerice u odnosu na žene koje reagiraju brže kada imaju muževe alkoholičare. Izgleda kao da muškarci imaju veću toleranciju na alkoholizam žena, premda kada pogledate realno, obitelj se brže raspadne ako je majka alkoholičarka, nego ako je otac alkoholičar.

I posljedice za djecu su veće ako je majka alkoholičarka?

Posljedice za djecu su veće jer kad imamo majku alkoholičarku često puta imamo i supruga alkoholičara. Onda je šteta za obitelj višestruka.

Postoje mišljenja da je ženama potreban drugačiji, integrativni pristup u liječenju alkoholizma, te da bi trebale imati i posebne ženske klubove liječenih alkoholičarki. Kako to da u Hrvatskoj imamo samo jedan ženski klub?

Osobno ne podržavam posebne klubove za žene. U nekakvoj tradiciji zagrebačke alkohološke škole i učenja dr. Vladimira Hudolina imamo obiteljski pristup. Drugim riječima, na terapiju dolazi par. Nemamo muške i ženske klubove, već imamo klubove u kojima radimo s partnerima, s obitelji. I to je ono zbog čega izbjegavamo da imamo samo ženske klubove.

Postoji li razlika između žena koje podržavaju svoje muževe liječene alkoličare i muževa koji dolaze u klubove kao partneri ženama alkoholičarkama?

Žene su puno jači suport svojim supruzima, negoli su muževi suport svojim ženama.

Dakle, nije to baš onako kao u filmu "Kad muškarac voli ženu"?

Ne, nije. Kad dođe stani pani, žene su puno češće i čvršće uz svoje muževe negoli obrnuto. Muževi će u jednoj gesti reći „Ja ću dati krv za tebe“, ali u kontinuitetu neće dolaziti s njom. Kod žena je obrnuto. One pokazuju puno veći kontinuitet dolazaka s mužem. A u liječenju ovisnika i daljnjem apstiniranju, apsolutno je nužno imati nekoga uz sebe tko će te usidriti. To je bit klubova liječenih alkoholičara. Jer, „ako bih posrnuo i popio radi sebe, neću radi svog partnera jer će moj recidiv loše utjecati na njega“.

Što onda s razvedenom ženom koja nema partnera, a baš razvod je često uzrok alkoholizma žena?

Ako nema muža niti partnera, reći ćemo joj neka dovede prijateljicu. Ako nema niti nju, neka dolazi sama pa će joj grupa nastojati biti podrška.

U vrijeme nastanka zagrebačka alkohološka škola bila je nešto revolucionarno u svijetu, a taj se model proširio i razvijao i u susjednim državama, primjerice u Italiji i Sloveniji.

Zagrebačka alkohološka škola vuče svoje porijeklo iz 1964. godine kada je na Klinici za ovisnosti u našoj bolnici pokrenuto osnivanje klubova liječenih alkoholičara prvo u gradu Zagrebu, a poslije diljem Hrvatske i šire na području tadašnje Jugoslavije. Broj klubova je rastao na 600 klubova tijekom 80-tih, da bi već 90-tih, a pogotovo tijekom Domovinskog rata, taj broj počeo naglo padati jer su prioriteti socijalnih i zdravstvenih službi tijekom rata bili drugačiji.

Klubove smo revitalizirali krajem 90-tih godina, pa je rastao njihov broj tako da ovog trenutka imamo oko 150 aktivnih klubova, od čega je oko 50 u Zagrebu. Brojka je, nažalost, u silaznoj putanji jer u klubovima još uvijek rade uglavnom stručnjaci-volunteri ili stručnjaci koji su loše plaćeni za svoj posao pa smo u problemu održati njihov rad. Imamo Nacionalnu strategiju za suzbijanje ovisnosti do 2030. godine kojom je predviđeno financiranje, ali kad zatražite sredstva onda svi kukaju da su sredstva ograničena, pa ako se dade našim klubovima neće biti za neke druge djelatnosti.

Svojedobno ste napisali da „u krizi prvo stradaju sredstva namijenjena liječenju teških psihijatrijskih pacijenata jer oni rijetko postaju ponovno funkcionalni pa je to investicija koja se smatra neisplativom“.

To je investicija koja se „ne isplati” dijelom, jer ako nekoga spasite u njegovim 40-tim godinama, on pred sobom ima još 20 godina rada i ima da odgoji djecu. Prema tome društvo bi trebalo naći svoj interes u tome. Mislim da bi ta investicija trebala biti neupitna. Samo što država nije toliko zainteresirano za same ovisnike niti o alkoholu niti o drogama pa tako niti za njihovo liječenje. I država i društvo često su zainteresirani da se psihijatrijske bolesnike i ovisnike skloni s vidljive scene, da se društvo od njih izolira, a to vrijedi i za ovisnike i za psihijatrijske pacijente. Društvo se plaši njih jer nema pod kontrolom pijanog niti drogiranog čovjeka niti psihotičnog čovjeka. Nitko ne može predvidjeti njihove postupke i garantirati za njih. Zato ih društvo gura prema psihijatriji i nastoji da budu što manje vidljivi, a društvo je sretno ako ih se uspije riješiti sa što je moguće manje ulaganja: što manje kadrova, što manje financija.

Piše: Snježana Ivić Gerovac

**** Ovaj tekst je dio novinarskog projekta ‘Uzroci i posljedice ženskog alkoholizma: od traume u djetinjstvu do razaranja obitelji’, a objavljen je uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije u sklopu projekta poticanja kvalitetnog novinarstva.***